

۲۰۷ ۱۵۴۰

شرط محدودکننده مسئولیت در قراردادهای بیع بین المللی کالا

مؤلفان ناظریان

کارشناس شد حقوق تجارت بین الملل
سازمان ملل و دبیر ادگستری مرکز

انتشارات آرایان

۱۳۹۸

سرشناسه	:	ناظریان، مزگان -
عنوان و نام پدیدآور	:	شرط محدودکننده مسئولیت در قراردادهای بیع بین‌المللی کالا/ مزگان ناظریان.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات آرایان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۳۲ ص؛ ۱۳/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۹۸۷۹-۸۱-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	کنوانسیون سازمان ملل در مورد قراردادهای خرید و فروش بین‌الملل کالا : (۱۹۸۰ : وین)
موضوع	:	United Nations Convention on Contracts for the International sale of Goods : (1980 : Vienna)
موضوع	:	مسئولیت (حقوق)
موضوع	:	Liability (Law)
موضوع	:	مسئولیت (حقوق) -- ایران
موضوع	:	Liability (Law) -- Iran
موضوع	:	قراردادها (حقوق بین‌الملل)
موضوع	:	Contracts (International law)
رده بندی کنگره	:	K ۱۰۰۰۳۱۹۸۰
رده بندی دیویی	:	۳۳۱.۰۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۹۰۶۹۰۸

شرط محدودکننده مسئولیت در قراردادهای بیع بین‌المللی کالا

تألیف: مزگان ناظریان

ناشر: انتشارات آرایان

ناظر فنی: هادی عبدی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۷۹-۸۱-۶

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

آدرس: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، کوچه فاتحی داریان، پلاک ۶ طبقه اول

تلفن: ۶۶۹۷۱۳۴۴

پیشگفتار

در دهه‌های اخیر تلاش‌های زیادی برای تدوین قسمت‌های مهمی از حقوق بین‌الملل به عمل آمده، و از همان ابتدا، عنوان بیع مقام حائز اهمیتی را احراز نموده است. دلایل این کار تا حدود زیادی روشن و واضح است. اول از همه نیاز مبرمی به تضمین حداکثر نظم و تضمین توسعه ممکن در زندگی و حیات تجاری حس می‌شود. در حالی که امروز تجارت بین‌المللی به‌طور بی‌سابقه‌ای به نهایت وسعت خود رسیده است قرارداد بیع که مهم‌ترین سند قانونی در این زمینه محسوب می‌شود کماکان توسط حقوق داخلی کشورها که در اغلب موارد بر مبنای یکدست‌سازی متفاوت هستند تنظیم می‌شود، بنابراین ثمره مسلم آن صدمه شدید به اصل بدیهه و واضح قاطعیت حقوقی است. علاوه بر این در دنیای کنونی این کشورهای جهان سوم هستند که در تجارت بین‌المللی نقش مهم‌ترین را بازی می‌کنند. بنابراین با توجه به ضرورتی که نتیجه قاطع حاکم بر بیع بین‌المللی وجود دارد، نه تنها این قواعد باید متحدالشکل باشند، بلکه باید بین حقیقت را نیز مدنظر داشت که در معاملات صادراتی و وارداتی توسط طرف‌های زار اغلب دارای قدرت اقتصادی مساوی برای معامله نیستند و همچنین توسط طرف‌های که دارای زمینه اجتماعی و اقتصادی کاملاً متفاوت می‌باشند انجام می‌گیرد.

بدیهی است که تجارت به خصوص در سطح بین‌المللی امری پیچیده است که موفقیت در آن تا حدود زیادی به قابل پیش‌بینی بودن آثار ناشی از انجام تجارت بستگی دارد. به عبارت دیگر طرفین یک قرارداد بین‌المللی ضروری می‌بینند از منابع حقوق و تعهدات ناشی از معاملات آتی خود آگاهی یابند تا بتوانند به نحو مطلوب تجارت و مدیریت نمایند. چنین امری با توجه به تنوع احکام مقرر در نظام‌های حقوقی مختلف بسیار زار است. زیرا آگاهی دقیق از قواعد و رویه‌های قضایی نظام حقوقی کشور دیگر بسیار دشوار و پرهزینه است. وانگهی برخی از مفاهیم پذیرفته‌شده در یک نظام حقوقی، اساساً در نظام حقوقی دیگر شناسایی نشده است و همین امر به بروز مشکلاتی در روابط حقوقی طرفین قرارداد منجر می‌شود.

یکی از احکام و شروط مورد چالش در نظام‌های حقوقی مختلف شرط محدودیت و معافیت از مسئولیت است. این شرط از گذشته تا به امروز دست به گریبان چالش‌های مختلفی بوده

و مسیر رو به پیشرفت را نیز تاکنون توانسته طی نماید و مورد پذیرش اکثریت کشورها قرار گرفته، اما با توجه به تمام این موارد هنوز مشکلات و موانعی بر سر راه این شرط قرار دارد. شروط محدودکننده و ساقط کننده مسئولیت، دارای مضادیق متعددی چون شروط عدم مسئولیت مصطلح، شروط مربوط به قوه قاهره، شروط مربوط به تغییر شرایط ایجاد مسئولیت به سود مدیون، شروط مربوط به تحدید میزان یا نوع مسئولیت و شروط تضمین می‌باشند. توافق بر عدم مسئولیت بابت عدم انجام تعهدات قراردادی، همیشه شرط ضمن قراردادی که برای از بین بردن مسئولیت ناشی از عدم اجرای آن انشا شده است محسوب می‌شود، حتی اگر خارج از قرارداد اصلی صورت پذیرد. این دسته از شروط با شروط کاهش تعهد که به منظور تغییر شرایط ایجاد مسئولیت، مبانی و دامنه تعهدات متعارف یا قانونی طرفین منعقد می‌گردند، متفاوت می‌باشند. شروط کاهش مسئولیت باعث اختیاری شدن اجرای تعهد نمی‌شوند. زیرا مسئولیت، جوهر تعهد را تشکیل نمی‌دهد و یگانه ضمانت اجرای آن نیست. برخلاف دعای مخالفان این شروط کاهش مسئولیت، ابرای از دین ناموجود و اساساً ابر بوده به علاوه ابرای از دین ناموجودی که سبب آن ایجاد شده است، باطل نیست؛ قواعد حاکم مسئولیت قراردادی در شمار قواعد امری نیستند و توافق خلاف آن‌ها باطل نیست، چرا که امکان انطباق آن حتی پس از ورود ضرر با نهادهایی چون ابرا و صلح وجود دارد و امری بودن تعهد به معنی امری بودن مسئولیت نیست؛ این شروط نه تنها مخالف نظم عمومی نبوده، بلکه جنبه مثبت نظام عمومی و مزایای اقتصادی فراوان در کنار اصل آزادی قراردادی، مؤید اعتبار این شروط هستند. مواد گوناگون قانونی نیز، اعتبار این شروط را تأیید می‌کند. با وجود این اسباب شروط محدودکننده و ساقط کننده مسئولیت به صورت مطلق نبوده و علاوه بر احراز شرایط صحت و املاات در این شروط جهت تأثیر، دامنه آن‌ها در موارد تقصیر عمدی یا سنگین شخص مربوط (نه مباشران او جز در موارد خاص)، صدمات وارد بر جسم و موارد خلاف نظم عمومی و انلاق حسنه شدیداً محدود می‌گردد. لذا این شروط نه تنها در مرحله انعقاد، که در مرحله اجرا نیز باید معتبر باشند.

همچنین مطابق با اصل لزوم قراردادها هر یک از طرفین ملزم هستند تا تعهدات خود را مطابق با شرط پیش‌بینی شده در قرارداد و کنوانسیون اجرا نمایند. اما اصل دیگری که مورد توافق کشورها است اصل حاکمیت اراده است. این اصل اعلام می‌دارد که طرفین در تدوین

قراردادها آزادی دارند اما این آزادی طبق قوانین داخلی کشورها و علاوه بر آن قوانین تجاری بین المللی و عرف های محلی و بین المللی محدود گردیده است. در کنوانسیون بیع بین المللی کالا ۱۹۸۰ وین صراحتاً اشاره به شرط محدود کننده مسئولیت نشده بلکه باید این امر و میزان اعتبار آن را در سایه مواد این کنوانسیون استخراج نمود. اما در خصوص معافیت از مسئولیت در نتیجه عدم ایفا تعهدات به علت فورس مازور در ماده ۷، خود پرداخته که علاوه بر آنکه بسیار ماده طولانی است اما حائز اهمیت و توجه ویژه است. اما اصول قراردادهای تجاری بین المللی ماده ای را صراحتاً به این امر اختصاص داده است.

کتاب حاضر در این بخش تنظیم شده است: بخش اول به بیان مبانی و منابع درج شرط محدود کننده مسئولیت پرداخته است که در آن سعی شده مبانی و پیشینه و منابع این شرط مورد بررسی قرار گیرد. از لازم به توضیح است که برای رسیدن به تغییرات و منابع این شرط لازم است به تحقیق و تفحص در قوانین داخلی کشورها هستیم، چرا که درست است که موضوع کتاب حاضر به بحث بیع های بین المللی پرداخته اما بیع مقوله ای تجاری در شاخه حقوق خصوصی است که بخشی از نظام و قوانین آن تابع قوانین داخلی کشورها است حتی اگر در سطح بین الملل باشد. لذا باید شرط ضروری برای رسیدن به پاسخ های مطروحه در این موضوع بررسی این شرط در قوانین داخلی و همچنین قوانین و کنوانسیون هایی است که سابقه اعمال و اجرا این شرط را پیش تر در اختیار داشته اند. بخش دوم به بحث درباره شرایط و آثار درج شرط محدود کننده مسئولیت می پردازد. در این بخش نیز همچون بخش اول گریزی به قوانین داخلی کشورها زده شده اما سعی شد تا حد امکان این موارد با موارد موجود در کنوانسیون بیع بین المللی و اصول قراردادهای تجاری بین المللی مقایسه شود. تا چه قبول افتد و چه در نظر آید

مژگان ناظریان

پاییز ۱۳۹۸